עין משפט נר מצוה

ג א מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם:
ד ב מיי' וסמג שם טור שו"ע שם סעיף יד:
ה ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
ו ד מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ט סמג עשין ד טוש"ע או"ח סימן תרצא סעיף א:
ז ה ו ז ח מיי' פרק כג מהלכות שבת הלכה כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

תורה אור השלם

1 וַיִּקְרָא לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: בראשית לא מז
2 וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְיָ וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: במדבר י לה

מוסף רש"י

הברכות. שתקנו חכמים כגון תפלה של י"ח שיש בהן מלכיות זכרונות ושופרות (לעיל סא.). **ומעניינות הרבה שבתורה.** מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקראות של תפלה (שם). **אין בין ספרים.** תורה נביאים וכתובים (מגילה ח:). **אשורית.** לשון הקדש (שם).

אילימא תנא קמא [א]דרבי יוסי ודילמא בהא קמיפלגי מר סבר ניתנו לקרות בהן ומר סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא רבי יוסי ותנא דנפטית [ב]ת"ר [א]הברכות [ג]והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן] מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה מעשה באחד שהיה כותב בצידן באו והודיעו את רבי ישמעאל והלך רבי ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל גדול עונש האחרון מן הראשון בעא מיניה ריש גלותא מרבה בר רב הונא [ג]היו כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום בלשון הקדש מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין תיבעי למ"ד מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין הני מילי היכא דכתיבי תרגום ובכל לשון אבל הכא דכתיבי בלשון הקדש מצילין או דילמא אפי' למ"ד מצילין ה"מ היכא דכתיבי בדיו דמיקיים אבל הכא כיון דלא מיקיים לא א"ל אין מצילין והא רב המנונא תנא מצילין א"ל [ה]אי תניא תניא מאי תניא אמר רב אשי כדתניא[ד] אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון [ו]ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ס"ת שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה או אין מצילין א"ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע הארון גופה [ה]היכא דחסר פרשת ויהי בנסוע לא קמיבעיא לי דכיון דאית ביה הזכרות אע"ג דלית ביה שמונים וחמש אותיות מצילין כי קא מיבעיא לי ס"ת שאין בו ללקט מאי א"ל [ו]אין מצילין איתיביה [ז]תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברית מצילין מפני הדליקה ואצ"ל תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה תרגום שבתורה מאי ניהו [1]יגר שהדותא ואף על גב דלית בה שמונים וחמש אותיות כי תניא ההיא איבעיא להו הני שמונים וחמש אותיות מכונסות או מפוזרות רב הונא אמר מכונסות רב חסדא אמר אפילו מפוזרות מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין תיובתא דרב הונא [ט]תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא [ה]בתיבות ת"ר [2]ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר

שאין

אילימא ת"ק. כרב חסדא ור' יוסי כרב הונא: **דילמא.** טעמא דת"ק משום דקסבר ניתנו לקרות בהן והני דר' יוסי קאי כרב הונא מיהו כרב חסדא לא קאי ולא חד דהא רב חסדא אפי' למ"ד לא ניתנו קאמר מצילין: **הברכות.** מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ושאר ברכות: **ומעניינות הרבה.** מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: **נשרפין במקומן.** אם נפלה דליקה בשבת: **כשורפי תורה.** שהרי לא ילילם בשבת: **לבודקו.** אם אמת היה הדבר: **טומוס.** קבולת קונטריסים: **היו כתובין.** תורה נביאים וכתובים: **תיבעי למ"ד.** בנכתבים בכל לשון מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין: **דלא מיקיים.** אין מתקיים כדיו: **הא רב המנונא תנא.** מצילין: **מאי תניא.** היכא תניא: מדקאמר מגילה בדיו וקתני דהוא מן הדברים שבין ספרים למגילה ש"מ שאר ספרים נכתבים בסם ובסיקרא: **בר חלוב.** שם אדם: **פ"ה אותיות.** זהו שיעור לספר תורה שנמחק או בלה להיות עומד בקדושתו: **כגון פרשת ויהי בנסוע הארון.** שהוא ספר לעצמו כדלקמן ויש בה פ"ה אותיות: **ללקט.** שנשארת כאן תיבה ובמקום אחר תיבה: **מהו.** להצילן: **ותיבעי לך לפרשת ויהי בנסוע הארון גופה.** שנכתבה לבדה ותסרה אות מהו להצילה: **שאין בו כדי ללקוט.** ובאותו ליקוט עצמו ליכא אזכרות: **תרגום שבתורה.** יגר שהדותא. ושבנביאים כגון כדנא תימרון להום (ירמיה י) שכתבו מקרא [א"נ] התרגום שבעזרא כתבו מקרא: **כתב עברית.** אותיות גדולות הן ואין דומות לכתב אשורית אף ע"פ שכתובין בלשון הקדש אלא שכתב האותיות משונות: **ואין צריך לומר תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה.** שכתבו תרגום כהלכתו: **להשלים.** אם היה בו כדי ללקט ותרגום זו משלימו מצטרף ומצילין בשבילו: **תיובתא דרב הונא.** דמדקתני ללקט מכלל דמפוזרות נינהו: **בתיבות.** הא דקתני ללקט דמשמע מפוזרות לא ללקט אות ואות לבד אלא ללקט תיבה שלימה תיבה כאן ותיבה כאן עד פ"ה אותיות ולא פלגינן באותיות המפוזרות: **עשה לה סימניות מלמעלה ולמטה.** להבדילה מן הסמוכות לה: **למעלה ולמטה.** בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון:

שאין

היו כתובים בסם ובסיקרא כו'. משמע דפשיטא ליה שאין קורין בהן דאי קורין בהן פשיטא דמצילין כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דבסמוך משמע דפשיטא ליה לריש גלותא גופיה דקורין בהן דקאמר והתניא מצילין והיינו ההוא ברייתא דמייתי שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו אבל שאר ספרים נכתבין שלא בדיו ולפי מה שאפרש בסמוך דהך ברייתא איירי לענין הצלה אתי שפיר ולעולם אין קורין בהן:

אבל הכא כיון דלא מקיים לא. אע"ג דבפ"ב דגיטין (דף יט.) קרי להו דבר שמתקיים דתנן בכל כותבין בסם ובדיו ובסקרא ובקומוס ובקנקנתוס ובכל דבר שמתקיים אומר ר"י דהתם קרי ליה מתקיים טפי ממשקין ומי פירות דקתני התם בסיפא דאין כותבין בהן אבל אין מתקיימין כמו דיו אבל קשה לר"י דתנן בפ"ב דסוטה (דף יז:) גבי מגילת סוטה אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתום שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק אלמא קומוס וקנקנתוס מתקיימין יותר מדיו ואומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו ואין יכול למחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף: **מגילה** עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו. משמע דשאר ספרים לא בעי ספר ודיו וקשה דבפ' המוציא יין (לעיל דף עט:) משמע דספר תורה בעי ספר דתני' על הנייר ועל המטלית פסולה ומוקי לה בס"ת וה"ה על הדיפתרא אע"ג דלא חשיב ליה לענין פסול ה"נ לא חשיב ליה לענין כשרות דקתני על הקלף ועל הדוכסוסטוס כשירה ולא קתני דיפתרא ועוד תנן במסכת סופרים (פ"א) אין כותבין לא ע"ג דיפתרא ולא ע"ג נייר מחוק ועוד דמגילה פסולה אדיפתרא כדתנן פ"ב דמגילה (דף יז.) וכן מגילת סוטה פסולה אדיפתרא כדאמר בפ"ב דסוטה (דף יז:) משום דבעיא ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ודיו נמי צריך כדאמר בפרק הבונה (לעיל קג:) כתבה שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו ותירץ הרב יוסף דס"ת ודאי בעי ספר ודיו והכא איירי דווקא בשאר ספרים והא דלא קתני אין בין ספרים לס"ת ומגילה משום דס"ת נכתבים בכל לשון להכי לא עריב לה ואכתי קשה לר"י דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' ופריך בגמרא וספרים נכתבין בכל לשון ורמינהו מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו ומשני כאן בספרים כאן במגילה ורב אשי משני כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא אלמא בשאר ספרים נמי בעי רבי יהודה ספר ודיו והוא הדין לרבנן דלא אשכחן דפליגי רבנן עליה אלא בכתב אשורית אבל בספר ודיו לא אשכחן דפליגי ועוד קשה דשביק רב אשי התם שינויא קמא דמוקי לה במגילה ומסייע ליה ברייתא דהכא דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו ורב אשי גופיה מייתי לה הכא ונראה לר"י דדוקא לענין הצלה מייתא הך ברייתא דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמצילין אותו מפני הדליקה אע"ג דלא חזו לקריאה משום דיש בהו אזכרות אבל במגילה אין מצילין אלא א"כ ראויה לקריאה שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו לפי שאין בה אזכרה ואם תאמר א"כ תקשה מברייתא דהכא דקאמר לעיל כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין וי"ל דהא מסיק לעיל תנאי היא:

מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך דמשמע אפי' מפוזרות ותימה א"כ אמאי קא בעי מעיקרא מכונסות או אפי' מפוזרות פשיטא דאפי' מפוזרות מדבעא רב הונא ס"ת שאין בו ללקט משמע הא יש בו ללקט מצילין אע"פ שהן מפוזרות:

פורענות

מסורת הש"ס

א) נ"ל ודר' יוסי, ב) לעיל סא: ע"ש [תוספתא פי"ד מ"ש פ' טי הלכה ד], ג) [מגילה יח: מ"ק ד. יומא נא: יבמות קיב. נדרים יט: זבחים טו: נא: נו: מנחות קו. בכורות ו. חולין לב. תמורה לא. נדה כב: וע"ש פרש"י], ד) [מגילה ח:], ה) [לעיל קג: יש"נ].

רבינו חננאל

ושאר תנאי [אדתנן] [דאמרי] מצילין לא מסיים מאן מינהון סבר ניתנו לקרות בהן, ומאן מנהון סבר לא ניתנו לקרות בהן. אלא האי תנא דנפטית דתני אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן. ות"ק דר' יוסי בניתנו לקרות בהן פליג. וקי"ל כרב הונא דרב חסדא לגביה תלמיד הוא. והא דתנינן כל כתבי הקדש, מוקים לה רב הונא בתרי בבי, כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין נביאים שקורין בהן בין כתובים שאין קורין בהן. ברי"א בכתבי הקדש הכתובים בלשון [ה]קודש והני אינון כתבי הקדש, והכתובים בכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה ואפילו הכי טעונין גניזה. והא ברייתא דתניא הברכות והקמיעות אע"פ שיש בהן [אותיות] של שם ומעניינות של תורה הרבה, אין מצילין אותן מפני הדליקה ונגנזין במקומן, הלכה היא. והלכה כדתנא רב המנונא שאם היו כתובים בסם ובסיקרא מצילין אותן [ו]אע"פ שאינו דבר של קיימא. ולענין בעיא דרב הונא בר חלוב מרב נחמן, סוגיא דשמעתא כל ס"ת דאית ביה פיס[ו]קא דאית ביה שם, אע"ג דאין בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו. ומאי דלית ביה שם אי אית ביה פ"ה אותיות מצילין אותו, ואם לאו אין מצילין אותו. והאי דתניא יגר שהדותא מצילין אותו, להשלים דאי איכא פ"ה אותיות אע"ג שמהן יגר שהדותא מצילין אותו. והילכתא כרב הונא דהני פ"ה אותיות מכונסות ולא מפורדות. ופי' מכונסות, כדתירגמא רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבות, אי יכול ללקט פ"ה אותיות מס"ת מתוך תיבות שלימות מצילין אותו. כגון דמשכחת בראשית והיא מנויה לשש, ויצא [והיא] מנויה לארבע, ואלה מנויה לארבע, ויקרא מנויה לחמש, כולן תיבות שלימות עשרים ואו פחות או יתר שמניין אותיותיהן פ"ה. אבל אותיות שמתוך תיבות שאינן שלימות אין מצילין [אותן]. כגון ויאמ מכלל ויאמר. אבר מכלל אברם או אברהם וכיוצא בהן. כל שנמצאת תיבה שלימה מונין אותיותיה להעלות לפ"ה אותיות. וכל תיבה [ש]מקצתה מטושטשת אין אותיותיה (המנוגרות) [המנוגדות] עולות למנין פ"ה. ומש"ה אמרו ללקט ואע"פ שהתיבות מפוזרות במקומות רחוקין זה מזה.

א) נראה מזה דרבינו לא הוה גריס אלימא ת"ק דר' יוסי ודילמא בהא קמיפלגי רק הוה לי גי' אחרת כזה ול"ע.